

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

שער
שלישי

קובץ
שלשלת האור

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

בתרגום חפשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

וצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

וישב — י"ט בסלו

(חלק כה)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושש לבריאה

מחזור הראשון של לימוד הלקוטי שיחות

שבוע פרשת וישב, יזכג בסלו, ה'תשפ"ו (א)

LIKKUTEI SICHOT
TARGUM L'LOSHON HAKODESH

Copyright © 2025
by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY®
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

וישב – י"ט כסלו

193

הפרשה עוסקת בתוכן הפכי מתוכן י"ט כסלו:

י"ט כסלו הוא היום אשר בו חופשה ניתנה לו – לרבינו הזקן, וזהו יום הגאולה של תורת החסידות, כידוע ומפורסם. לעומת זאת, בפרשת וישב מדובר על „תחלת סיבת ירידת ישראל למצרים“⁶, החל בשליחתו של יוסף על-ידי יעקב אבינו „מעמק חברון“⁷ וכל המאורעות שבהמשך לזה, ועד למכירת יוסף והורדתו למצרים⁸, אשר הובילה לכך ש„הוריד לאבינו יעקב למצרים כו“⁹ – בלשון המדרש, ושם הובא על כך משל: לפרה שהיו מושכין אותה למקולין ולא היתה נמשכת, מה עשו לה, משכו את בנה לפניו והיתה מהלכת אחריו על כרחה שלא בטובתה, כך היה יעקב אבינו ראוי לירד למצרים בשלשלאות ובקולרין, אמר הקב"ה בני בכורי ואני מורידו בבזיון כו' אלא הריני מושך את בנו לפניו והוא יורד אחריו על כרחו שלא בטובתו¹⁰].

(6) לשון רש"י סוטה יא, רע"א ד"ה וישלחהו מעמק חברון „ביוסף משתעי קרא כששלחו יעקב אצל אחיו והוא תחילת כו“. וראה פרש"י ריש פרשתנו לו, ב: אלה תולדות יעקב .. סיבה ראשונה יוסף בן שבע עשרה וגו' עי"ז נתגלגלו וירדו למצרים. – ונמצא דלפי „פשוטו של מקרא“ מתחילת הפרשה מספרת התורה „הסיבות“ לירידה למצרים.

(7) פרשתנו לו, ד. וראה פרש"י שם. וראה זהר פרשתנו קפד, רע"א.

(8) שם, כח. שם, לו. לו, א.

(9) ב"ר פפ"ו, ב.

(10) ראה ביאור מדרש הנ"ל במאמרי אדה"ז – פרשיות (ח"ח) ע' רה ואילך.

א. ידועים דברי השל"ה בפרשתנו, שכל מועדי השנה קשורים בעניניהם לפרשיות התורה הנקראות בזמנים שבהם חלים מועדים אלו, ובכלל זה אף המועדים שתוקנו זמן רב לאחר שנתינו הפרשיות,

ואם כן, מובן בנוגע למועד י"ט כסלו – אשר חל בשנה זו (וברוב השנים)³ בשבוע של פרשת וישב – שתוכנו של יום טוב זה קשור לפרשת וישב ומרומז בה⁵.

אך בהשקפה ראשונה, לא זו בלבד שאין אנו רואים קשר בין תוכן הפרשה לענין י"ט כסלו, אלא אדרבה, לכאורה

(1) חלק תושב"כ בריש פרשתנו.
(2) כ"ה לשון אדה"ז – לקוטי דבורים ח"א יט, ב*. ובלשון כ"ק מו"ח אדמו"ר (במכתב שנעתק בהקדמה להיום יום. בהקדמה לחוברת י"ט כסלו) – „חג החגים“ (נתבאר בלקו"ש ח"ה ע' 436 ואילך. לקמן ע' 385 ואילך).

(3) מלבד בב' קביעות (אחת (זח"ג) בשנה מעוברת וא' (זח"א) בשנה פשוטה) שחל בשבת פ' וישלח. ולהעיר שגם אז, הרי: א) בזמן תפלת המנחה (זמן הודעת (נתינת) הגאולה) קורין פ' וישב. ב) יום א' פ' וישב הוא כ' כסלו דאז היתה הגאולה בפועל (ראה קיצורים והערות לתניא ע' קא. ובכ"מ).

(4) וכן ה' בשנת הגאולה – תקנ"ט, דהגאולה היתה ביום ג' פ' וישב כמ"ש אדה"ז באגרתו הידועה (נדפסה באגרות קודש אדמו"ר הזקן סי' לח).

(5) להעיר מקיצורים והערות שם ע' קכ-קכא (בנוגע לשנת תקנ"ז-ח).

(*) ראה לקוטי ח"ה ע' 172 ואילך בביאור לשון אדה"ז „מועד תמיד“.

אמר וירד מים עד ים¹⁹, שלט בהון היך מה דאת אמר כי הוא רודה בכל עבר הנהר²⁰:

שלטון יוסף („כבשון“, „הוא רודה“) נלמד מהלשון „הורד מצרימה“ – היינו, שכוונת ומטרת²¹ ההורדה היתה שיוסף יהיה כובש ושלט, המשנה למלך במצרים, ומבלעדו „לא ירים איש את ידו ואת רגלו“²².

ועל-דרך-זה הוא גם בנוגע למאסר והגאולה של י"ט כסלו: אין זאת שהמאסר היה מאורע בפני עצמו, ואחר כך באה הגאולה, אלא הגאולה היתה תכליתו של המאסר עצמו. וכמו שהתבטא כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע²³, שאע"פ שקשה לומר כן, בכל זאת כך הוא הדבר, שהגילוי שהיה „לאחר פטרבורג“ (לאחר המאסר) היה על-דרך מאמר חז"ל²⁴, „הזית שכותשין אותו מוציא שמנו“. וממשל זה מובן הנמשל – זה ש„כותשין אותו“ לא בא מלכתחילה אלא כדי שיהיה „מוציא שמנו“ – וכהמשך דברי אדמו"ר נ"ע: „כן על ידי הקטרוגים שהיו בפטרבורג נתגלה הפנימיות דוקא כו' ועיקר הכוונה היה בגילוי הפנימיות דוקא“²⁵.

וכידוע²⁶, שמ(לאחרי) יום י"ט כסלו

ב. ויש לבאר את הקשר והשייכות ביניהם על-פי הידוע שגלות מצרים לא באה בתור עונש¹¹, אלא להיפך – תכליתה היתה „ואחרי כן יצאו ברכוש גדול“¹² כפשוטו, בגשמיות; וכן ברוחניות, גלות מצרים הכינה את ישראל לקראת „(בהוציאך¹³ את העם גו') תעבדון את האלקים על ההר הזה“ – להיות ראויים לקבל את התורה במתן-תורה¹⁴.

ענין זה, שהגלות אינה ענין בפני עצמו, אלא כל כוונתה ומטרתה של הגלות היא העילוי הבא באמצעות הגאולה (מן הגלות), מודגש בגלוי אצל יוסף, גם לפי המסופר בפשוטו של מקרא: מכירת יוסף וירידתו למצרים נגרמו (בעיני בשר) על-ידי כוונתם הבלתי-רצויה של אחי יוסף¹⁵, אך לאחר מכן נתגלתה האמת והתכלית בדבר, ש„למחיה שלחני אלקים לפניכם גו' לשום לכם שארית בארץ ולהחיות לכם לפליטה גדולה ועתה לא אתם שלחתם אותי הנה כי האלקים גו'“¹⁶.

וכן מודגש במדרש „ויוסף הורד מצרימה“¹⁷ – כבשון¹⁸ היך מה דאת

(11) וע"פ נגלה – אין על מה להעניש את יעקב (ובניו).

(12) לך טו, יד. וראה בארוכה לקו"ש חכ"א שיחה ב' לפ' שמות.

(13) שמות ג, יב.

(14) ראה ת"א יתרו עד, סע"א ואילך. ועוד.

(15) ע"ד ל' הכתוב – ויחי נ, כ (וכפשוטו פרשתנו לו, כו וא"ל).

(16) יגש מה, ה"ז. וראה גם ויחי שם.

(17) פרשתנו לט, א.

(18) כ"ה גירסת רש"י ומת"כ בב"ר שם (הובא ג"כ ונתבאר בנזר הקודש לבי"ר שם). ולפנינו הוא בסדר הפוך „שלט בהון המד"א וירד מים עד ים כבש בהון המד"א כי הוא רודה כו". וראה מפרשי המדרש, ובכ"ר הוצאת תיאודור-אלבק.

(19) תהלים עב, ח.

(20) מ"א ה, ד.

(21) ראה יפ"ת (השלם), נזר הקודש. ועוד.

(22) מקץ מא, מד.

(23) תורת שלום ע' 26.

(24) ראה מנחות נג, ב. שמ"ר פל"ו, א.

(25) וראה לקו"ד ח"א לט, ב „אז ער איז

גיגאיינגען אין תפיסה איז דאָס גיוויס צוליב אַ כוונה פנימית אין עבודה“ [הליכתו לבית האסורים בודאי היתה לשם כוונה פנימית בעבודת ה'] – ע"ש בהמשך הענין.

(26) תורת שלום ס"ע 112 ואילך.

מלשון "וירד", "רודה", "שליטה", היינו, שיחד עם הירידה עצמה, בשעת מעשה, כבר נתקיים "וירד", "רודה", "כבשון", – אף שלכאורה אלה הם ענינים הפכיים.

גם צריך להבין: להלן במדרש שם הובא פירוש נוסף על "ויוסף הורד מצרימה" – "הוריד את השכינה (כביכול) למצרים עמו כו' מנא לך שירדה השכינה עמו מדכתיב³⁰ ויהי ה' את יוסף".

כידוע, כשיש כמה פירושים על תיבה אחת, יש לכולם שייכות זה לזה. ואם כן, צריך לומר, שגם פירוש זה קשור לפירוש הקודם של "הורד" – "כבשון".

ד. ויש לומר הביאור בזה:

בגאולה ופדיה מגלות יש שלשה אופנים³¹:

פדיה בדרך מלחמה – מלחמה באויב עד להתגברות עליו ולנצחון. גאולה ופדיה זו אינה מושלמת, כי יש צורך להשתמש (במעין – על-כל-פנים) כלי הזין³² ותכסיסי המלחמה וכו' של האויב, עד אשר "דם לרוב שפכת"³³, וזהו "קרב", מלשון התקרבות זה אל זה וכו'³⁴.

ובלשון החסידות: הלוחם משפיל

(30) פרשתנו לט, ב (בהמשך להפסוק "ויוסף הורד גו").

(31) בהבא לקמן ראה (באו"א קצת) דרושי פדה בשלום – שערי תשובה לאדהאמ"צ ח"א (פ"ו ואילך), סה"מ תנ"ט ותש"ד. ועוד.

(32) להעיר מד"ה לא יצא האיש לא בסייף (תרל"ב).

(33) ד"ה א כב, ח.

(34) ראה שעת שם ח"א פ"א.

195 התחיל בעיקר ענין "יפוצו מעינותיך חוצה" – התלבשות אלקות בהשגה.

וכן הוא גם בענין השפעת י"ט כסלו על אומות העולם, שרי המלוכה, שהמאסר הביא לידי כך ש, שמו . . נתגדל ונתקדש . . בעיני כל השרים . . וענו ואמרו²⁷ על זאת כי אם מאת ה' היתה זאת היא נפלאות בעינינו²⁸, והם נתנו חפשיות ורשות לפרסם את פנימיות התורה, תורת החסידות.

ג. אעפ"כ עדיין אין הדבר מחזור לגמרי: סוף-סוף בפרשת וישב הענין המדובר, בגלוי, הוא ירידת יוסף למצרים וכו', עד להמצאו בבית הסוהר²⁹, ואילו ענין הטוב והתועלת שנגרם כתוצאה מהורדת יוסף למצרים מתגלה (מסופר) רק לאחר זי, בפרשיות התורה הבאות – שלא כענין הגאולה, שאירע בפועל ב"ט כסלו.

וצריך לומר, שגם בפרשתנו נמצא ענין ותוכן של גאולה.

ויובן בהקדים הביאור בדברי המדרש הנ"ל: מדברי חז"ל, שענין "כבשון" נרמז בלשון "ויוסף הורד מצרימה" גופא – "היך מה דאת אמר וירד מים עד ים", מובן, שלא זו בלבד שירידת יוסף למצרים הובילה אחר כך ל"כבשון" (להתמנותו של יוסף למשנה למלך שע"ז נעשה לשליט על המצרים בפועל) ושזו היתה המטרה בכך ש"הורד מצרימה", אלא יתירה מזו: שני הענינים כלולים בתיבה אחת – הורד ("הורד" מלשון ירידה, ו"הורד"

(27) להעיר מטוסה (לב, א, לג, א) בפ"ו וענו, ואמרו.

(28) אגרת אדה"ז שהובאה לעיל הערה 4.

(29) פרשתנו לט, כ ואילך.

(אע"פ שישנה ירידה למקומו ומדינתו של המנגד (עד כדי „התלבשות” בתוך הגלות), מכל מקום, לא זו בלבד שאין זה באופן שהגלות גורמת ל„אגאלתי” (ירידה אמיתית), אלא אדרבה: הגלות גופא נהפכת למצב של גאולה. ואזי הגאולה היא בשלימותה, ואין היא מותירה נתינת מקום למנגד ולגלות.

וזהו פירוש הפסוק⁴¹ „פדה בשלום נפשי”⁴² (מקרב לי” – שאע”פ שישנו מצב של „מקרב לי”, מצב של מלחמה הבאה באופן של „התלבשות” בגלות, בכל זאת) הפדיה היא באופן של „שלום”;

כי פדיה זו באה ממדריגה שאין בה גדר של גלות כלל, ולכן היא פועלת שהגלות גופא תהפוך⁴³ לענין של גאולה⁴⁴.

ה. שלשה אופנים אלו של גאולה מתאימים גם לשלשת אופני העבודה – (א) השבטים, (ב) האבות, (ג) יוסף⁴⁵:

(41) תהלים נה, יט.

(42) ראה מכתב אדה”ז (נדפס באגרות קודש הנ”ל הערה 4): וכשקרייתי* בספר תהלים בפסוק פדה בשלום נפשי קודם שהתחלתי פסוק שלאחריו יצאתי בשלום. וראה לקמן בפנים סעיף ז.

(43) ראה ירושלמי סוטה (פ”א סה”ח) בפי” פדה בשלום גו’ כי ברבים היו עמדי” שאנשי אבשלום היו מתפללין לנצחונו של דוד.

(44) גולה בתוס’ אלה” (לקו”ת בהעלותך לה, ג).

(45) בכל הבא לקמן – ראה תו”ח ויחי ד”ה בן פורת יוסף (קא, ד ואילך). ועד”ז בסה”מ תפר”ח ע’ כג”ד, ס”ע כו ואילך. וראה גם סה”מ תקס”ה (ח”א) ע’ קצב ואילך; אוה”ת מקץ כרך ו תתשב, א ואילך; סה”מ תרכ”ט ע’ רנח”ט; המשך תרס”ו ע’ שטו – אלא שבמקומות אלו מדובר במדריגת

עצמו לתוך „לבושי המתברר”³⁵ כדי ללחום בו, ואזי נגרמת בהכרח ירידה – „כל מלבושי אגאלתי”³⁶. וממילא, גם לאחר הנצחון והגאולה, עדיין אין זו גאולה מושלמת, ונשאר הרושם של „אגאלתי” וכו’.

אופן נעלה יותר של גאולה הוא – פדיה בשלום: מצב הפדיה והגאולה נובע מתוקף ועוז גדולים ביותר, עד כדי כך ש„נבהלו אלופי אדום גו’, תפול עליהם אימתה ופחד”³⁷. העמידה היא מעל לאויב לגמרי – ופשיטא שאין מקום כלל לקירוב אליו (קרב).

[ודוגמתו בעבודה – ענין התורה, שאינה „מתלבשת” בעולם, אלא „הלא כה דברי כאש מה אש אינו מקבל טומאה, אף דברי תורה אינם מקבלים טומאה”³⁸].

אך גם באופן זה של פדיה, הנה „אלופי אדום” נשארו בתקפם במקומם, ויתכן שאחר כך יתקיים „ולאום מלאום יאמץ”³⁹ – „כשוה קם כו”⁴⁰.

ואע”פ שאדם זה נמצא במצב של גאולה בשלמותה, אין זאת אלא שאצלו אין מקום לאויב – לגלות; אבל ב„מקומה” של הגלות לא אירעה גאולה.

האופן הנעלה ביותר הוא, אשר

(35) ראה בהנסמן לעיל ע’ 175 הערה 77.

(36) ישע”י סג, ג.

(37) בשלח טו, טר”ט.

(38) ברכות כב, א. וראה המשך פדה בשלום תש”ד שם פ”ב: וענין ההתלבשות דתורה אי”ז מענין התלבשות של התעסקות .. ולשון התלבשות הוא רק שם המושאל בלבד.

(39) תולדות כה, כג.

(40) פרש”י שם. וראה פסחים מב, ב. מגילה ו,

שמבלעדו לא ירים איש כו", ובפרט בזמן שבו "השביר" ⁵⁰ בר ⁵² לכל עם הארץ, שהיה עסקו עם כל העולם כו"; ואף לפני כן, מאז ירידתו למצרים, הנה בהיותו עבד של פוטיפר שר הטבחים היה טרוד בעסקי פוטיפר, ואף לאחר זה, בהיותו אסור בבית הסוהר, הרי "ויתן" ⁵³ שר בית הסוהר ביד יוסף את כל האסירים אשר בבית הסוהר ואת כל אשר עושים שם הוא היה עושה –

ואעפ"כ כל הטרדות הללו לא בלבלוהו ולא הפריעו לדבקותו בה, וגם בעת עסקו בהם היה "מרכבה ממש לאלקות" ⁵⁴.

וטעם הדבר, כי האיר בו האור האלקי הנעלה לגמרי מן העולם ⁵⁵, ומצד אור זה לא יתכן לומר אפילו שהעולם אינו תופס מקום, ולכן אופן העבודה יכול להיות בדרך התלבשות בעולם, ואעפ"כ אין הדבר מבבל ומפריע לדבקות; הדבקות באלקות מורגשת גם בעניני העולם שבהם האדם העובד מלוכש, כך שבתוך העולם גופא ניכרת ומורגשת האלקות ⁵⁶ שלמעלה מגדר העולם.

וכמו שמצינו ביוסף, שבהיותו עבד

השבטים היו רועי צאן, "היו גו' בשדה" ⁴⁶ בהתבודדות, מובדלים מן העולם, כדי שעניני העולם לא יטרידו אותם ויפריעו מדבקותם באלקות.

בפנימיות הענינים: במדריגת השבטים (מרכבתא תתאה) יש תפיסת מקום לעולם, ולכן, אילו היו יורדים ומתעסקים בעניני העולם, לא היו יכולים להשאיר במדריגתם בדבקות באלקות באופן של מרכבה ⁴⁷.

בדרגת האבות (מרכבתא עילאה), הנה אף בעת המצאם בעולם, אין הם בהתלבשות בעולם, ולכן עניני העולם אינם מבבלים אותם ואינם מפריעים לדבקותם בה ⁴⁸.

למעלה מזה היא דרגת עבודתו של יוסף ⁴⁹, אשר מצד אחד היה "בהתלבשות" בעניני העולם, שהרי בהיותו במצרים היתה לו "טרדה" ⁵⁰ גדולה ועצומה ביותר, "וכל-שכן וקל-וחומר בהיותו" ⁵¹ מלך ⁵⁰ על מצרים, כמו שכתוב ⁵¹ על פיך ישק כו' רק הכסא כו'

יוסף לגבי מדריגת האבות והשבטים, ולכן נכללו שם האבות והשבטים יחד. (46) וישלח לד, ה.

(47) להעיר ממה שאין מסכיין בדבר הראוי לקבל טומאה – אפילו כשלא הוכשר לטומאה (שו"ע אדה"ז או"ח ר"ס תרכט).

(48) ראה תו"ח שם (קב, סע"א ואילך) וסה"מ תפר"ח שם (ס"ע כז) דהשבטים הם בבחי' יחו"ט והאבות הם בחי' יחו"ע. ובתו"ח שם פ"ז (קד, ג במוסגר) בנוגע האבות: אע"פ שאין המסך מבדיל להם כלל כו' דאין העולם תופס מקום כלל אחר שאין הצמצום מסתיר כלל עד שיהי' צריך להפשיט א"ע כו'.

(49) להעיר מתו"ח שם קח, ג; אוה"ת שם, ב; סה"מ תפר"ח ס"ע כז ואילך – בנוגע להבעש"ט. (50) ל' התו"ח שם קב, ג. וראה עד"ז שאר המקומות שבהערה ⁴⁵.

(51) מקץ מא, מ, שם, מד.

(52) ראה מקץ שם, נו"ז, מב, ו. ויעוד.

(53) פרשתנו לט, כב.

(54) סה"מ תפר"ח שם ריש ע' כז. ועד"ז בשאר המקומות שבהערה ⁴⁵.

(55) ראה תו"ח שם (קד, ג ואילך) ובסה"מ שם (ס"ע כז ואילך). דיוסף הוא למעלה מתהו ותיקון (שרש האבות והשבטים). ובתו"ח שם פ"ט (קה, ב ואילך) דיוסף פועל בנש"י החיבור דיהו"ת שהוא בבחי' ממכ"ע עם יחו"ע בבחי' סוכ"ע (ועד"ז הוא בסה"מ שם ס"ע כז).

(56) ראה הערה הקודמת. ובסה"מ שם (ס"ע כז) מסיים: ועל ידי זה נעשה דהעולם יהי' מרכבה לאלקות.

ז. מעין זה היה במאסרו וגאולתו של רבינו הזקן:

רבינו הזקן בהיותו בבית האסורים היה בהתלבשות בגלות. הוא לא „המתיק“ את הדינים „בהעברת היד על המצח ועל הפנים“⁶⁰, הוא לא גרם לכך שמקום מאסרו, מבצר „טיינע סובייט“, ישרף⁶¹; ואופן ההנהגה עמו היה, שחקרוהו בחקירה ודרישה בריבוי שאלות על יסודות התורה והמצוות, והוא השיב עליהן בהסברה ארוכה, באופן שגם המוחות המגושמים של מנהלי הדרישה והחקירה היו יכולים להבין⁶².

אבל מאידך גיסא, רבינו הזקן לא היה מוכרח בזה. וכמסופר על ידי כ"ק מורי וחמי אדמו"ר⁶³, ש„כל ענין המאסר היה בהסכמתו של רבינו הגדול .. אילולא היה הרבי מסכים, לא היו אוסרים אותו, והראיה לכך היא מהנסיעה לפטרבורג – בערב שבת נעצרה המרכבה השחורה, ולא הועילו ארבעת הסוסים שנרתמו כדי להסיעה, משום שהרבי לא חפץ בכך כו“; „כללות“⁶⁴ ענין המאסר היה כעין הלבשה ברצון, שלא להשתמש בדרך למעלה מן הטבע“. וידוע⁶⁵, ש„הלבשה“

פוטיפר „וירא“⁵⁷ אדוניו כי ה' אתו וכל אשר הוא עושה ה' מצליח בידו – באותו „מקום“ שבו פוטיפר הוא „אדוני“, הנה שם גופא ראה „אדוניו“ זה עצמו „כי ה' אתו“. וגם לאחר מכן, בהיותו אסיר בבית הסוהר – „ויהי⁵⁸ ה' את יוסף ויט אליו חסד ויתן חנו בעיני שר בית הסוהר“ – אפילו שר בית הסוהר, שבו היה יוסף אסיר, חש בזאת!

ו. על-פי הנ"ל יובנו גם דברי המדרש על „ויוסף הורד מצרימה“ – „כבשון“ .. וירד מים עד ים“, ושייכות ענין זה לפירוש (על „הורד“) „הוריד את השכינה עמו“:

כאשר „ויוסף הורד מצרימה“, כפשוטו, וכן ברוחניות – כשהיתה לו ירידה ו„התלבשות“ במצרים, הנה בהיותו שם, בירידתו, נשאר במהותו האלקית („הוריד את השכינה עמו“) – בירידה זו גופא נתקיים בו „כבשון“.

כי כאשר יוסף מגיע למצרים, זה גופא משנה את מהותה של מצרים, כך שגם ב„מקום“ זה של מצרים ניכרת ומורגשת אלקות. דבר זה נעשה מיד בתחילת ההורדה, וכנ"ל, „וירא אדוניו כי ה' אתו“ ולכן „ויפקדהו על ביתו וכל יש לו נתן בידו“⁵⁹, ועל-דרך-זה גם אחר כך, בהיותו בבית הסוהר.

התורה שבעל-פה מגלה, אשר „ויוסף הורד מצרימה“ פירושו וענינו – „כבשון היך מה דאת אמר וירד מים גו“.

(60) ראה מכתב אדה"ז (נדפס באגרות קודש אדמו"ר הזקן סי' ס).

(61) ראה רשימת כ"ק מו"ח אדמו"ר – נעתקה בס' התולדות אדמו"ר הזקן ע' רי (בהוצאת תשמ"י – ח"ג ע' 702) הערה 7.

(62) ספר השיחות תש"ג ע' 62.

(63) לקו"ד ח"א לו, סע"ב ואילך.

(64) לקו"ד שם לט, ב.

(65) ראה המשך תרס"ו ס"ע קצא ואילך. ובכ"מ. – וידועה הדוגמא מההלכה אשר כיסוי ראשו בידו אינו כיסוי (שו"ע או"ח (ודאדה"ז) סי' צא, ס"ד).

(57) פרשתנו לט, ג.

(58) פרשתנו שם, כא.

(59) פרשתנו לט ד. וראה המשך הפסוקים שם.

ש"הורד" גופא היה באופן של "וירד" – "כבשון".

ח. כל ענין מתבאר ומתגלה על-ידי תורה אור. ועל-דרך-זה בנידון דידן: הפעולה והחידוש שבמאסרו ובגאולתו של רבינו הזקן קשורים לחידוש בתורתו;

ובפרט בספרו התניא, כי כידוע⁶⁹, גאולת י"ט כסלו באה בזכות שתי שנות חיות בתורה ובעבודה שספר התניא הוסיף לחסידים (ומטעם זה חפץ רבינו הזקן שספר התניא יודפס לפני י"ט כסלו).

והביאור:

בספר תניא קדישא⁷⁰, כפי שהוא לפנינו, מופיע שער היחוד והאמונה כחלק שני. אך ידוע (כמסופר בפי חסידים) שלרבינו הזקן היתה סברא לקבוע את שער היחוד והאמונה כחלק ראשון, ומהאי טעמא נמצאת ב"חינוך קטן" (ההקדמה לשער היחוד והאמונה) ב' או ג' פעמים הלשון "כמו שיתבאר" (בלשון עתיד) – אף שהכוונה שם היא⁷¹ לענינים המבוארים בחלק הראשון.

יתר על כן: כיון שרבינו הזקן השאיר את הלשון "כמו שיתבאר" במקומה, ולא שינה זאת ל"נתבאר" (בלשון עבר) – הרי זו הוכחה, שאף לאחר שרבינו הזקן החליט ששער היחוד והאמונה יופיע לאחר החלק הראשון, עדיין הותר נתינת מקום

והגבלה ברצון אינה הגבלה אמיתית (הגבלה אמיתית היא דוקא הגבלה הבאה לאדם בהכרח, מדבר שחוץ הימנו; אך כשאופן ההגבלה הוא שהמוגבל הוא שהגביל את עצמו – הרי הדבר תלוי בו).

והטעם ששני קצוות אלו היו יכולים לשכון אצלו יחדיו, מובן מדברי רבותינו נשיאינו – כי "רבינו (הזקן) הנו "עצמי", ואצל "עצמי" אין מקום לשינוי זמן ומקום"⁶⁶. ולפיכך, גם בהיותו במאסר, ובאופן של התלבשות (כביכול) – פעל והשפיע על שרי המלוכה עצמם, שהם, מצד המציאות שלהם, יוציאוהו לחירות באופן של פדיה בשלום⁶⁷, מתוך הכרה שהוא איש אלקי.

ועל כך האריך רבינו הזקן באגרתו²⁸ המפורסמת אודות גאולתו: "הפליא ה' והגדיל לעשות בארץ... אשר נתגדל ונתקדש ברבים ובפרט בעיני כל השרים וכל העמים אשר בכל מדינות המלך אשר גם בעיניהם יפלא הדבר הפלא ופלא, וענו ואמרו על זאת כי אם מאת ה' היתה זאת היא נפלאות בעינינו" – שבהיותו תחת ממשלתם וברשותם, ראו השרים, ואף המלך עצמו, שהוא "חכם גדול ואיש אלקי"⁶⁸, והכרה זו (שאף הם הכירו כי "מאת ה' היתה זאת") מבטאת את החידוש של גאולת י"ט כסלו,

– בדוגמת ירידת יוסף, שמה

(69) קצורים והערות לתניא ע' קכ ואילך.

(70) לשון הסכמת אב"ד דקראקא, בדפוס זאלקווי, תקנ"ט.

(71) ראה גם פלח הרמון (להר"ה מפאריטש) הוספות לבראשית ס"ע 20 ואילך.

(66) לקר"ד שם צט, א. וראה בארוכה תורת שלום ע' 166 ואילך.

(67) ראה מכתב אד"ה" (נעתק לעיל הערה 42).

(68) בית רבי ח"א פט"ו.

לסברתו הקודמת, ובשער היחוד והאמונה ישנו ענין ש"מקומו" הוא בראשונה (אך לא רוב הענינים שבו).

הסדר בעבודת האדם הוא, שכדי להגיע לידי אהבה ויראה (תוכנו של החלק הראשון שבתניא), יש צורך תחילה ב"אמונה הטהורה ונאמנה ביחודו ואחדותו יתברך ויתעלה" (תוכנו של שער היחוד והאמונה), כמבואר בחינוך קטן בסופו.

ועפ"ז יש לומר, שענין המאסר והגאולה של רבינו הזקן, מתגלה ומתבאר בתניא, בתורתו של רבינו הזקן, בעיקר – בשער היחוד והאמונה⁷².

ט. בין עיקרי הענינים שרבינו הזקן מבאר ומחדש בשער היחוד והאמונה, יש לכאורה⁷³ שתי נקודות כלליות:

(א) הביאור ב"פירוש הבעש"ט" על הפסוק "לעולם"⁷⁴ ה' דברך נצב בשמים" – ש"דברך שאמרת"⁷⁵ יהי רקיע .. תיבות ואותיות אלו הן נצבות ועומדות לעולם בתוך רקיע השמים .. להחיותם .. אילו היו האותיות מסתלקות כרגע ח"ו וחוזרות למקורן, היו כל השמים אין ואפס ממש והיו כלא היו כלל ..

(72) להעיר מהמכתב בקצורים והערות שם (ע' קכא) שציווה אדה"ז בשנת תקנ"ז להודיע לכל אנ"ש "שישקדו ויתמידו בלימוד ספר התניא וביום הש"ק פ' וישב – כ' כסלו – ילמדו בכל מושבות אנ"ש שני פרקים בחלק א' ופרק א' בחלק ב'".

(73) ידוע שאפ"ל "לכאורה" – גם בדבר שהמסקנא כן היא (ראה שד"ח כרך ט' כללי הפוסקים סט"ז אות ח' ושי').

(74) תהלים קיט, פט.

(75) בראשית א, ו.

כמו לפני ששת ימי בראשית ממש⁷⁶, ומזה מובן "איך שכל נברא ויש הוא באמת נחשב לאין ואפס ממש לגבי כח הפועל ורוח פיו שבנפעל המהוה אותו תמיד ומוציאו מאין ממש ליש"⁷⁷.

(ב) שהצמצום איננו "כפשוטו, שהקב"ה סילק עצמו ומהותו ח"ו מהעולם הזה, רק שמשגיח מלמעלה בהשגחה פרטית על כל היצורים כולם אשר בשמים ממעל ועל הארץ מתחת"⁷⁸.

ויש לומר, שביאור ענין זה, שהצמצום אינו כפשוטו, אינו ענין בפני עצמו, אלא הוא בא בהמשך ובקשר לביאור בחידוש הבעש"ט, כדלקמן.

י"ד. החידוש בפירוש הבעש"ט אינו רק שדבר ה' מוכרח להוות תמיד כל נברא, בכל רגע ורגע, אלא גם שהתיבות "יהי רקיע גו'" הן "מלוכשות בתוך כל הרקיעים לעולם להחיותם"⁷⁶. ועל-דרך-זה בכל הנבראים – התיבות והאותיות שבעשרה מאמרות המהוות ומחיות אותם, הרי הן מלוכשות בתוכם [וכפי שמאריך רבינו הזקן⁷⁹, שבכל נברא "יש בחינת נפש וחיות רוחנית", כי אפילו הנבראים שאינם מוזכרים בעשרה מאמרות שבתורה, נמשכת אליהם חיות היורדת ומשתלשלת ממדריגה למדריגה מעשרת המאמרות שבתורה, על ידי חילופים ותמורות האותיות וגימטריאות .. עד שיוכל

(76) שער היחוד והאמונה פ"א.

(77) שם רפ"ג. ומבואר שם בארוכה.

(78) שם פ"ז (פג, סע"א ואילך).

(79) בפ"א שם.

להתצמצם ולהתלבש ולהתהוות ממנו
נברא פרטי"].

יתברך . . מלא את כל הארץ ממש בזמן
ומקום⁸³ – נמצא שיש כאן שני קצוות:

כלומר, אין פירוש הדברים שדבר ה'
מהווה תמיד את הנברא, ואילו הנברא
הוא דבר נפרד ממנו, אלא שדבר ה'
„מלוּבשׁ“ בתוך הנברא גופא (ב„מקומו“
של הנברא), עד שחיותו (ונפשו) של כל
נברא ונברא היא דבר ה' המלוּבשׁ בו.
וממילא מובן אשר „כל נברא ויש הוא
באמת נחשב לאין ואפס ממש לגבי כוח
הפועל ורוח פיו שבנפעל המהוה אותו
תמיד ומוציאו מאין ממש ליש“^{79*}.

לכל נברא יש „נפש וחיות רוחנית“
פרטית, על-ידי צמצום והתלבשות של
דבר ה' בכל נברא פרטי, וביחד עם
זה קשור כל נברא ונברא לעצמותו
ומהותו יתברך, כי גם ב„מקומו“
של הנברא נמצא „מהותו ועצמותו
יתברך“. וכיון שמהותו ועצמותו
יתברך אינו בגדר העולם כולו,
הנה מצד זה מורגש שמציאותו של
העולם גופא היא אלקות⁸⁴ (כלשון

ולפי זה נמצא, לכאורה, שהביטול
של הנברא אינו ביטול בשלימותו.
שכן, כיון שהחיות המתלבשת בנבראים
היא חיות מצומצמת ומוגבלת (לפי
ערכו של הנברא), כנ"ל, הרי הדבר
„נותן מקום למציאות היש“, וממילא
גם הביטול שמצד חיות זו אינו ביטול
בשלימותו⁸⁰.

אך לפי מה שרבינו הזקן ממשך
ומבאר, שהצמצום אינו כפשוטו ח"ו,
דהיינו, שגם⁸¹ ב„מקום“ (במדרגה)
שהאור והחיות האלקית מצטמצמים
ומתלבשים בתוך הנבראים, הנה „לית
אתר פנוי מיניה“⁸² ו„מהותו ועצמותו

(83) שם פב, ריש ע"ב. והרי דבריו שם (פג,
סע"א ואילך) „מכאן יש להבין“ באים בהמשך
לאריכות הביאור שם לפניו (פ"ו ואילך) ש„אין
מדת הגבורה מסתרת ח"ו לפניו יתברך“ (שם
ספ"ו), ו„אעפ"פ שהוא ית' למעלה מהמקום והזמן
אעפ"כ הוא נמצא גם למטה במקום וזמן . . וזהו
יחודא תתאה“ (שם פ"ז – פב, סע"א). ועפ"ז
תומתק גם האריכות בהביאור שם להלן (פג, ב
ואילך), לאחר ששולל הדיעה דצמצום כפשוטו
ומבאר דברי הר"מ פ' פנחס לא רק ענין סוכ"ע
אלא גם בחי' ממכ"ע, החיות המתלבשת תוך עצם
הנברא. ע"ש בארוכה.

(84) ובפרט ע"פ משי"כ באגה"ק ס"כ (קל, סע"א
ואילך) ש„מהותו ועצמותו של המאציל ב"ה
שמציאותו הוא מעצמותו ואינו עלול מאיזה
עילה שקדמה לו ח"ו . . הוא לבדו בכחו ויכלתו
לברוא יש מאין ואפס המוחלט ממש בלי שום
עילה וסיבה אחרת קודמת ליש הזה“ – הרי נמצא
שהביטול שמצד העצמות שייך להתהוות
הנבראים גופא. וכמשנת בארוכה בד"ה ולקחתם
תרס"א. – ועפ"ז תומתק יותר השייכות בין הענין
דצמצום שלא כפשוטו לשיטת הבעש"ט שהדבר
ה' מלוּבשׁ תוך כל נברא להוותו ולהחיותו מאין
ליש.

ולפי"ז אלו שס"ל דצמצום כפשוטו צ"ל
שחולקים גם על שיטת הבעש"ט. ודווקא קצת
שהרי שיטת הבעש"ט מיוסדת במדרש תהלים
עה"פ לעולם ה' דברך נצב גו' (הובא בלקו"ת ר"פ
אחרי). ויותר נראה לומר שלדעתם ההתהוות בכל
רגע היא מהשגחתו ית' ולא מעצמותו.
ואף שגם לדעתם „כל הנמצאים . . לא נמצאו

* (79) ראה בכ"ז גם לקו"ש חכ"ט ע' 29 ואילך.

(80) ראה המשך תרס"ו ע' רכז. ובכ"מ.

(81) ולא רק מצד המאור „שהוא א"ס עצמו
(ש)לא שייך צמצום ח"ו ולא העלם ואדרבה
המאור הוא בהתגלות ולכן אפילו תינוקות
יודעים שיש שם אלוה מצי כו' אף שאין בהם
השגה ותפיסה איך ומה לפי שאין בהם גילוי
האור שמ"מ המאור עצמו הוא נמצא למטה כמו
למעלה“ (תר"א יד, ב). וראה הגהות להמאמר
מכ"ק אדני"ע תרנ"ח (קה"ת תשמ"א) ע' נב ואילך.
(82) תקו"ז תנ"י, הובא בשער היחוד והאמונה
שם (פג, ב).

עבודתו של כל יהודי, בהמצאו
בחסכת הגלות, צריכה להיות – להאיר
את חושך הגלות עלידי עבודתו בנר
מצוה ותורה אור, ובפרט בזמן עקבתא
דמשיחא.

וכדי להאיר חושך כפול ומכופל
שכזה, יש צורך באור עצום ונעלה
יותר⁸⁵, ואף במאור שבתורה, פנימיות
התורה⁸⁶, שנתגלתה בימינו אלה
בתורת החסידות.

מצד החושך הגדול בעולם עלולים
להתעורר בעבודה קשיים ונסיונות
קשים ביותר, ובשעה זו חש היהודי
שלא זו בלבד שישראל בכלל הם „אתם
המעט מכל העמים“, אלא גם בין בני
ישראל גופא הוא לעת-עתה מן
המיעוט העוסק בעבודה של הפצת
היהדות – נר מצוה ותורה אור, ובפרט
בהפצת המעיינות חוצה.

עלול הוא לבוא לידי מסקנא,
שמוטב לו להמתין עד שיחלפו אותם
הקשיים וההעלמות וההסתרים, ולאחר
מכן ימשיך בעבודתו.

על כך באה ההוראה מהאמור לעיל:
עליו לדעת, שהעולם וכל אשר בו
מתהווה בכל רגע ורגע מאין ואפס
המוחלט ממש עלידי הקב"ה אשר אין
לו עילה וסיבה הקודמת לו ח"ו⁸⁷. ובכן,
הרי לא ייתכן כלל שתתקיים מציאות
שאינה מניחה ליהודי לעבוד עבודתו

וזל פותח זיין דעם צינור כו", [המאסר של הרבי
היה כדי שיפתח את הצינור] ככפנים).

(88) ראה קונטרס עה"ח פ"ג. מכתב כ"ק
אדמו"ר מהורש"ב נ"ע שנדפס בהוספות לקונטרס
הנ"ל ע' 82 ואילך. אג"ק שלו ח"ב ע' תשיג ואילך.

(89) ירושלמי תגיגה פ"א ה"ז (קה"ע שם).

(90) אגה"ק שם.

הידוע⁸⁵: היש הנברא הוא היש
האמיתי) – אין עוד מלבדו⁸⁶.

יא. כל הענינים שבתורה הם
הוראה בעבודת כל אחד ואחד. ובפרט
ענינים שארעו לנשיא בישראל, נשמה
כללית, ובאו בפרסום. ובמיוחד
בעניננו, שהרי כללות ענין המאסר היה
קשור למסירת נפשו של רבינו הזקן על
תורת החסידות למען כל ישראל, כל
אחד ואחד מישראל. ויש לומר, שעיי"ז
פתח רבינו הזקן את הצינור של
מסירת-נפש על עבודת ה' בתורת
החסידות⁸⁷.

אלא מאמתת המצאו" (רמב"ם ריש הל' יסוה"ת) –
ה"ז רק ש"נמצאו" ממנו, אבל הוא ית' אינו
מתלבש בתוך הנבראים, וע"ד הוא ציווה ונבראו.
(85) ביאורי זוהר בשלח (מג, ג ואילך). וראה
ד"ה ולקחתם לכם שם. קונטרס ענינה של תורת
החסידות סט"ו.

(86) ואתחנן ד, לה.

בד"ה ולקחתם שם הובא (על הביטול שמצד
העצמות) הלשון „אין עוד“ – ל' הפסוק (שם,
ט). וראה לקו"ש ח"ד (ע' 1334-5) שהביטול
ד„אין עוד מלבדו“ הוא מצד האור, ו„אין עוד“
הוא מצד העצמות ע"ש (ולהעיר גם מלקו"ש
חכ"ד ע' 43 ואילך).

ומ"ש בפנים הוא עפ"מ שנת"כ כמ"פ (שיחות ליל
ויום שמח"ת תשמ"ג. ליל שמח"ת תשד"מ. ועוד)
החילוק בין „אין עוד“ ו„אין עוד מלבדו“ – ש„אין
עוד“ שולל לגמרי מציאות הנבראים שאין שום
מציאות כלל, משא"כ „אין עוד מלבדו“ פירושו
ש(רק) בלעדו „אין עוד“ אבל „עמו“ ישנה מציאות.
[ובד"ה ולקחתם שם שבא להדגיש ביטול
הנבראים, דלא רק דכולא קמ"י כלא חשיב אלא
„שלא יש שום מציאות כלל“, מתאים הלשון „אין
עוד“].

(87) לקו"ד שם לט, ב. צו, סע"א ואילך (ושם:
„דעם רבינ'ם תפיסה איז געווען צוליב דעם ער

(*) וכדמוכח ג"כ ממה שמביא שם דחז"ל (דבר
פ"ב, כז) עה"פ אין עוד – אפילו בחללו של עולם.

בארבע אמות שלו, כולל הפצת המעיינות חוצה, מוסיף כל אחד ומחיש את ביאת משיח צדקנו, ואז יראו הכל בגלוי בעיני בשר אשר „וירד מים עד ים ומנהר עד אפסי ארץ“⁹³, ואף באופן של „מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים“⁹⁴.

כי אז יקוים היעוד „ונגלה כבוד ה'“⁹⁵,

גם עתה הוא „מלא כל הארץ“⁹⁶ כפשוטו ממש, אבל אין זה בגלוי; אבל אז – „ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דבר“.

(משיחת י"ט כסלו תשמ"א)

בהפצת נר מצוה ותורה אור ובהפצת המעיינות חוצה.

ומה שהוא רואה שקיימים מנגדים והעלמות והסתרים בעבודתו – עליו לדעת, שהצמצום אינו כפשוטו ח"ו, אין זה העלם אמיתי, והכוונה בכך היא, שיגלה בעצמו את ה„חלק אלקה ממעל מנמש“⁹¹ הנמצא בתוכו, ואת הכחות שהשקיעו והכניסו בו רבותינו נשיאינו⁹² – וכך יתקיים בו „כבשון“ ו„שלט בהון“, והוא יכבוש את הענינים המבלבלים ומעלימים ומסתירים וישלוט בהם גם בגלוי.

ועל-ידי עבודת כל אחד ואחד באופן של „כבשון“ בהפצת היהדות

(93) תהלים עב, ח (הובא לעיל ס"ב ואילך).
וראה ראב"ע שם פסוק א ופסוק ח.

(94) ישעי' יא, ט.

(95) שם מ, ה.

(96) שם ו, ג.

(91) תניא פ"ב.

(92) ראה שם בהמשך הפרק (ו, סע"ב ואילך).

